

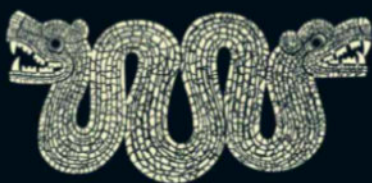
50 LŽÍ,

*ktoré
vytvárali*

HISTÓRIU

SVETA

Natasha Tidd

Natasha Tidd

50 LŽÍ,
ktoré vytvárali
HISTÓRIU
SVETA

ULTIMO PRESS

A SHORT HISTORY OF THE WORLD IN 50 LIES

Copyright © Natasha Tidd 2023

Illustrations copyright © Emily Feaver 2023

Slovak edition © 2024 by Ultimo Press

Z anglického originálu *A Short History of the World in 50 Lies* vydaného vydavateľstvom Michael O'Mara Books Limited preložila Alica Činčárová. V roku 2024 vydalo vydavateľstvo Ultimo Press, Bratislava.

www.ultimopress.sk

Translation © 2024 Mgr. Alica Činčárová

Jazyková korektúra: Mgr. Ivana Fábryová

Layout: Ultimo Grafix

Tlač: Finidr, s. r. o.

Všetky práva vyhradené.

Okrem použitia ukážok na účely recenzie a kritiky žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8289-034-4

*Martynovi Tiddovi, môjmu otcovi, priateľovi a oblúbenému
čitateľovi. Ďakujem. Začali sme to spolu a dokončili sme to
oddelene. Slová nestačia, ale tu sú niektoré.*

OBSAH

Úvod	XI
------	----

Časť I: Staroveký svet

Falošný Bárdia	1
Themistokles a správa Xerxesovi	5
Gaius Iulius Caesar a vynález politickej lži	7
Cicerove Filipiky	11
Arminius a bitka v Teutoburskom lese	14
Tajné dejiny	17

Časť II: Stredovek

Zločiny cisárovnej Wu	21
Monmouthove kúzla a výmysly	24
Pád Komnénovcov	27
Zrada templárskych rytierov	31
Bretónska levica a Čierna flotila	36
Cestopis sira Johna Mandevilla	39

Časť III: Raný novovek

Šimon Trentský a kult krvi	45
Španielska inkvizícia: korupcia a zmätok	48
Malleus Maleficarum a vynález čarodejníctva	52
Sága pápežky Johany	56

Perkin Warbeck: veľký podvodník	60
Konštantínov dar	63
Porážka Aztékov	66
Henrich VIII. a premena klamstva na zákon	71
Mnoho (mnoho) Izí o Nostradamovi	76
Imdžinská vojna a najhoršie mierové rokovania v histórii	80
Traja Dimitriovia	83
Aféra s jedmi	87
Žena, ktorá rodila králiky	92
Klamstvo Míra Džafara	96
Mediálna lož pomohla oslobodiť Josepha Knighta	101
Stratené diamanty Márie Antoinetty	105

Časť IV: Devätnáste storočie

Závet Petra Veľkého	111
Imaginárny svet Gregora MacGregora	114
Veľká mesačná mystifikácia	118
Abraham Lincoln a vynález rasového miešania	121
Najväčší podvodník	125
Bismarck a umenie vojny	129
Lod' USS Maine a vojna slov	134
Dreyfusova aféra	138

Časť V: Dvadsiate storočie

Lži o koncentračnom tábore	143
Protokoly sionských mudrcov	148
Propagandistická vojna	152
Cenzurovanie španielskej chrípky	157
Anna alebo Anastázia?	161

Walter Duranty a veľký hladomor	164
Experiment Tuskegee	169
Tereziánske divadlo	174
Vykonštruovanie zradkyne: Iva Toguri D'Aquino	179
Zneužívanie sčítania ľudu	183
Operácia Legacy	187
Lož o masakri sestier Mirabalových	191
Odkaz Iží o My Lai	195
Katastrofa v Černobyle	199
 <i>Doslov</i>	 205
 <i>Poďakovanie</i>	 207
 <i>Vybraná bibliografia</i>	 209

ÚVOD

Ak ste vyrastali ako ja, rodičia vás učili, že sa nemá klamať. Toto je pomerne univerzálne výchovné pravidlo – klamať je zlé. To však neznamená, že neklameme. Viaceré štúdie zistili, že klamstvo je neodmysliteľnou súčasťou ľudskej prirodzenosti. A kto z nás niekedy nepovedal milosrdnú lož, aby ochránil niečie city alebo sa dostal z maléru? Napriek tomu svojim deťom neustále pripomíname, aby neklamali, a máme na to dobrý dôvod. Dokonca aj keď necháme bokom morálku a etiku a zameriame sa len na praktickú stránku veci, klamanie častejšie škodí, ako prospieva, lebo sa zvykne vymknúť spod kontroly a vytvára priepasti a domino efekty, ktoré nedajú zvrátiť. Ak má klamstvo takýto vplyv na naše individuálne životy, potom si viete predstaviť, aký obrovský vplyv malo na dejiny.

História klamstiev je nezvratne ničivá, zahŕňa vzostupy a pády ideológií, náboženstiev a impérií. Táto kniha obsahuje len päťdesiat takýchto lží. Niektoré z nich sú prepojené naprieč storočiami, iné sa zdajú byť samostatné, ale každá lož sa ovíja okolo časovej osi. Budeme skúmať vývoj klamstva, počnúc starovekým svetom, kde sa objavilo umenie politického obratu a kamufláže. Keď prejdeme do stredoveku, všimneme si sklony k prepisovaniu histórie tak, aby zodpovedala súčasnému naratívu, spolu s využívaním literatúry pri presadzovaní určitých zámerov a ideológie. Keď sa dostaneme do raného novoveku, uvidíme, ako sa tieto základné prvky klamstva začínajú nekontrolovateľne nabaľovať a spájajú sa s nárastom

konšpiračných teórií a rozšírených výmyslov a podvrhov. S novými technológiami 19. storočia prichádza vzostup a rozvoj falošných správ – od zábavných hoaxov až po novinárske žánre, ktoré katastrofálne zmenili svet. A napokon v dvadsiatom storočí budeme svedkami vyvrcholenia vývoja lži vrátane masového zakrývania koloniálnych zverstiev až po propagandistické vojny a falošné správy, ktoré pomohli zabiť milióny ľudí.

V nasledujúcich päťdesiatich kapitolách sa budeme venovať najtemnejším udalostiam v dejinách ľudstva. Niekedy sa môže zdať, že je to neodvratne pochmúrne, ale v tom bahne lží sa vždy nájde svetlo. Pretože keď odlúpnete z histórie lži, môžeme lepšie pochopiť nielen samotné dejiny, ale aj dedičstvo minulosti, ktoré nám dnes zostalo. Táto kniha nie je ani tak o odhaľovaní pravdy, ako o rozpletaní siete klamstiev, ktorá ju zakrývala, a o hľadaní dôvodov, prečo táto sieť vôbec vznikla.

ČASŤ I

STAROVEKÝ SVET

FALOŠNÝ BÁRDIA

• • • • • • • • • •

Jednou z najcitovanejších a najoslavovanejších postáv starovekých dejín je Dareios Veľký, tretí achajmenovský kráľ kráľov. Za jeho vlády Achajmenovská perzská ríša siahala ďaleko za svoje iránske korene až do západnej Ázie, na Kaukaz, Balkán a do časti Strednej Ázie a Egypta. To, čo dosiahol pri upevňovaní moci a bohatstva ríše, udržiavaní náboženskej tolerancie a prepájaní získaných krajín, ho zaraďuje medzi tých málo panovníkov, ktorí si skutočne zaslúžili pridelený prívlastok „veľký“. Tento príbeh však obsahuje jednu veľmi veľkú lož. Dareios nebol tretím kráľom kráľov – bol štvrtým. A to, ako zlikvidoval tohto zabudnutého panovníka a vymazal jeho práva z historickej pamäte, nám veľa prezrádza o tom, kým Dareios v skutočnosti bol.

Achajmenovská perzská ríša, ktorá sa začala formovať v roku 550 pred n. l., vznikla na základe dobyvateľských úspechov Kýra II. Veľkého, ktorému sa počas takmer tridsaťročnej vlády v rokoch 559 – 530 pred n. l. podarilo podmaniť si Médsku ríšu, Lýdiu a Novobabylonskú ríšu. Kýros si mohol vybrať z dvoch dedičov, svojich synov Kambýsa a Bárdia, aby pokračoval v pochode k moci v rodiacej sa ríši. Bárdia bol pravdepodobne vo vládnutí schopnejší, Kambýses bol známy svojou veľkou labilitou, lenže bol tiež starším z nich,

a tak keď Kýros v roku 530 pred n. l. zomrel, k moci sa dostal práve Kambýses, korunovaný za Kambýsa II. Spočiatku išli veci hladko, a hoci Kambýses prejavoval isté despotické sklony, prvé roky jeho vlády boli celkom pokojné. To sa však zmenilo, keď sa začal pripravovať na inváziu do Egypta. Kambýses tvrdil, že mal sériu prorockých snov, v ktorých mu Bárdia vytrhol z rúk kontrolu nad ríšou. Namiesto toho, aby ich odmietol ako obyčajné sny alebo preskúmal ich výpovednú hodnotu, Kambýses zahodil akýkoľvek zmysel pre obozretnosť a tajne nariadil brata zavraždiť a jeho smrť ututlať. Zdalo sa, že po vražde sa Kambýses opäť sústredil a pokračoval v dobývaní Egypta.

Zabitie brata má však zvyčajne následky. Pre Kambýsa to znamenalo, že keď v júli 522 pred n. l. zomrel, nemal priameho dediča, ktorý by nastúpil na jeho miesto. Keď sa rozhodovalo o úlohe vládcu, objavil sa veľmi nezvyčajný favorit – Bárdia. Samozrejme, nebol to skutočný Bárdia, ale falošný v podobe mága menom Gaumāta, ktorý sa zaňho už začiatkom roka 522 pred n. l. začal vydávať. Zatiaľ čo Kambýses bol v Egypte, tento falošný Bárdia sa vrátil do Perzie a zhromažďoval podporu proti svojmu „bratovi“, čo viedlo ku krátkodobému povstaniu. Keď Kambýses zomrel, povstanie potlačili a uzurpátora Bárdiu korunovali za kráľa kráľov. Pre tých, ktorí boli Kambýsovi II. blízki, to bola nespravodlivosť, ktorú nedokázali zniesť – vedeli, že skutočný Bárdia bol tajne zabitý, a tak tento nový kráľ nemal právo vládnuť a mohol ohroziť celú ríšu. Preto v septembri 522 pred n. l. viedol Kambýsov nosič kopijí Dareios skupinu mužov, aby Gaumātu chytili a zavraždili. Keď bol falošný

kráľ mŕtvy, záchranca Achajmenovskej ríše bol náležite odmenený a korunovaný za jej nového vládcu – Dareia Veľkého.

Toto je Dareiova správa o udalostiach, ktorá sa nachádza v Bísutúnskom nápis, obrovskom svedectve o jeho nástupe k moci vytesanom do vysokej skalnej steny pri dedine Bísutún v západnom Iráne, ktorý nechal vytesať niekedy medzi rokmi 522 a 486 pred n. l. Je však zaujímavé, že na takéto historický prevrat existujú len dva hlavné zdroje dôkazov, ktoré potvrdzujú Dareiove tvrdenia – Bísutúnsky nápis a grécky historik Hérodotos, ktorý príbeh o falošnom Bárdiovi zahrnul do svojho diela *Dejiny* z roku 430 pred n. l.

Veľká časť Hérodotovho rozprávania vychádza priamo z Bísutúnskeho nápisu, zvyšok sú výmysly, ktoré nemajú historický základ. V Hérodotovej verzii je Gaumāta nahradený dvoma bratmi, Patizeithom a Smerdisom. Patizeithes je akýmsi bábkovým majstrom, ktorý sa klamstvami snaží dosiahnuť, aby sa Smerdis stal kráľom. Ich leš sa prekazí až vtedy, keď sa zistí, že Smerdis na rozdiel od skutočného Bárdiu nemá uši.

OD LŽI K LEGENDE

Bísutúnsky nápis sprevádza rozsiahla rytina, ktorá zobrazuje Dareia Veľkého, ako sa pozerá na symbol Faraahara, čo znamená jeho božstvo a právo. Pod Dareiovou nohou je do hlíny rozdrvená postava, o ktorej sa predpokladá, že je to Gaumāta, a ukazuje, že žiaden uzurpátor nemôže vziať pravému kráľovi vládu.

Hérodotovo začlenenie bratov a následné vyšetrovanie na základe uší dáva jeho verzii punc priveľkej prešpekulovanosti na to, aby sa jej dalo skutočne veriť. Rozprávania Dareia Veľkého však v žiadnom prípade tiež nie je bez do očí bijúcich chýb. Historici si dodnes lámu hlavu nad týmito zjavnými dierami v logike – ak Kambýses

v roku 525 pred n. l. skutočne tajne zabil svojho brata, ako to, že si nikto nevšimol Bárdiovu neprítomnosť, a ako to, že Gaumāta vedel o jeho smrti, takže sa mohol úspešne vydávať za Bárdiu? Zabiť cisárskeho princa by v tom čase bolo takmer nemožné utajiť. Vzhľadom na blížiacu sa egyptskú výpravu sa na nej museli zúčastniť členovia kráľovskej rodiny, čo by znamenalo, že Bárdiovu neprítomnosť by si všimli a bola by zaznamenaná. Jediným dôvodom, prečo by sa nezúčastnil, by bolo, keby pôsobil ako regent na inom mieste. V takom prípade by sa jeho náhle zmiznutie opäť objavilo v záznamoch. Podobne ak by Bárdiu skutočne tajne zavraždili a o tri roky neskôr by sa náhle objavil v podobe Gaumātu, dostalo by sa to do historických záznamov. Bárdia bol Kýrovým synom a Kambýsovým bratom, takže bol dobre známou osobnosťou, ktorej pohyb by sa dal vystopovať.

Čo sa vlastne stalo s Bárdiom? Pravdepodobná odpoveď je prekvapivo jednoduchá. Žiadny falošný Bárdia neexistoval. Pravý Bárdia nebol zabitý v roku 525 pred n. l., ale bol v Perzii a pôsobil ako regentský vládca, zatiaľ čo jeho brat bojoval v Egypte. Z babylonských dokumentov vidíme, že v roku 522 pred n. l. Bárdia zrejme začal výpravu proti svojmu bratovi, pričom na jar toho roku, niekoľko mesiacov pred Kambýsovou smrťou a Bárdiovým oficiálnym nástupom, bol menovaný „*kráľom Babylonu, kráľom zemi*“. Na otázku, prečo si Dareios Veľký vymyslel príbeh o falošnom Bárdiovi, je ďalšia jednoduchá odpoveď – aby získal moc. Podobne ako Kambýses, ani Bárdia nemal dedičov, takže ak by zomrel, vláda v Achajmenovskej ríši by visela vo vzduchu. Dareios takmer určite využil túto situáciu, zabil Bárdiu a vytvoril mýtus o falošnom Bárdiovi, aby si upevnil postavenie záchrancu ríše a zabezpečil si miesto na jej čele.

Napriek tomu, že sa Dareios Veľký dostal na vrchol pravdepodobne podvodným spôsobom, stal sa známym ako jeden z najväčších vládcov ríše, ktorá dosiahla svoj územný a kultúrny vrchol. To však nemalo trvať dlho. Dareiov dedič a nástupca Xerxes nebol taký zručný v umení klamstva ako jeho otec, čo bola vlastnosť, ktorá nakoniec prispela k pádu celej ríše.

THEMISTOKLES A SPRÁVA XERXESovi

.

Keď sa v roku 486 pred n. l. po smrti svojho otca Dareia Veľkého dostal k moci Xerxes I., bola Achajmenovská perzská ríša na vrchole. Na jej obrovskej rozlohe však dochádzalo k častým povstaniam. Hneď po nástupe na trón Xerxes zamieril do Egypta, aby potlačil povstanie, po ktorom v roku 484 pred n. l. rýchlo nasledovali ďalšie dve povstania v Babylónii. Xerxesove úspechy pri zvládaní týchto situácií upevnili jeho pozíciu nielen ako schopného – aj keď niekedy nemilosrdného – vládcu, ale aj ako vládcu, ktorý mal za sebou vojenskú silu. Preto neprekvapuje, že len po niekoľkých rokoch svojej vlády sa Xerxes rozhodol urobiť niečo, o čom jeho otec dlho sníval, ale nikdy sa mu to nepodarilo – rozhodol sa dobyť Grécko.

Invázia do Grécka nebola jednoduchá. Prvá invázia Dareia Veľkého v roku 492 pred n. l. sa už o dva roky skončila zdrvivou porážkou. Xerxes, v nádeji, že sa vyhne rovnakým chybám, veľa investoval nielen do svojich vojenských síl, ale aj do budovania mostov a vodných ciest, ktoré by jeho vojakom a lodiam umožnili lepší prechod do Grécka.

V roku 481 pred n. l. bol Xerxes konečne pripravený na inváziu a zhromaždil vojská z celej Achajmenovskej perzskej ríše. V reakcii na to vytvorili grécke štáty proti invázii Peržanov jednotný front, ktorý viedli vojaci z Atén a zo Sparty. Xerxesova príprava sa však ukázala ako víťazný recept a do roku 480 pred n. l. si jeho sily postupne prerazili cestu až za grécke pobrežie. Mesto za mestom sa rúcalo pod náporom najväčšej armády, s akou sa Grécko doteraz stretlo, a koncom leta sa obe strany stretli v prvej veľkej bitke pri Termopylách. Sedemtisíc gréckych vojakov s tromi stovkami Sparťanov v čele vytvorilo v úzkom pobrežnom priesmyku bariéru – Peržania boli v obrovskej prevahe, ale terén, v ktorej sa Gréci a Sparťania zakopali, neumožňoval Xerxesovi, aby použil svoju plnú silu. Dva dni sa strany navzájom prebýjali, pričom každá jednotka, ktorú Xerxes vyslal do priesmyku, sa vrátila porazená. Nakoniec Xerxes presunul svoje vojská, aby obklúčil Grékov. Keď sa presunuli, veľká časť gréckych síl opustila svoje pozície a nechala zvyšných

Spartanov a niekoľko stoviek mužov z divízie Thespieae, aby podnikli samovražednú misiu a čo najdlhšie zadržali perzské sily.

Po Termopylách sa Xerxes zdal byť nezastaviteľný. Jeho vojská rýchlo obsadili ďalšie územia a ako varovanie pre ostatných mestá, ktoré kládli odpor, vypálili. Koncom leta roku 480 pred n. l. dobyl Atény a nariadil ich okamžité zničenie. Teraz bol na najlepšej ceste zmocniť sa veľkej časti pevninského Grécka, ale aby si zabezpečil cestu k víťazstvu, ešte potreboval poraziť grécke námorníctvo, ktoré sa nachádzalo pri pobreží ostrova Salamína, priamo oproti pobrežiu Atén, oddeleného len Saronským zálivom. Perzské sily boli opäť v početnej prevahe a zdalo sa, že Xerxesovo ďalšie rozhodujúce víťazstvo je na spadnutie. Grécko však malo eso v rukáve, aténskeho generála a politika Themistokla.

TOTO JE SPARTA!

Z bitky pri Termopylách sa zrodil mýtus o 300, ktorému v nemalej miere pomohol Hérodotos, keď oslavoval spartánskeho vodcu Leonida a jeho mužov ako statočné bojové stroje, ktoré pevne stáli a vyslúžili si nesmrteľnú slávu. To zase upevnilo obľúbený mýtus, že v bitkách všetky spartské vojská buď zvíťazia, alebo sa rozhodnú bojovať na život a na smrť.

Zatiaľ čo väčšina gréckych vodcov naliehala, aby opustili svoje pozície pri Salamíne – napokon, veď porážka bola neodvratná –, Themistokles bojoval za zotrvanie. Vody pre plavbu pri Salamíne boli užšie a on veril, že v Salamínskej úžine to môžu využiť vo svoj prospech tak, že svojou menšou flotilou Xerxesove mamutie plavidlá uväznia. Bola to riskantná stratégia, pretože podobnú taktiku použili pri Termopylách, čo však viedlo k porážke. Themistokles však vedel aj niečo ďalšie, a to, že Xerxes mal v gréckom tábore oči a uši, takže určite vie, že Gréci sa hádajú, čo majú urobiť, preto mu nastražil pascu.

Vyslali vyslanca so správou pre Xerxesa: Themistokla a jeho aténske sily ostatné grécke kontingenty zradili, takže teraz sa chcú pridať na Xerxesovu stranu. Aby upevnil jeho vieru v túto lož, Themistokles dodal, že Xerxes by mal zaútočiť teraz, kým sa ostatné grécke lode pripravujú na útek a aténske sily sú pripravené pomôcť mu v boji. Xerxes mu na to skočil.

Perzské lode vplávali do Salamínskej úžiny a spočiatku sa zdalo, že Themistokles dodržal svoje slovo, lebo Peržania postupovali, zatiaľ čo grécke lode vyzerali, že sa pokúšajú utiecť. No to bola len finta, ako vlákať Xerxesove sily ďalej do úžiny. Odrazu Gréci obkľúčili perzské lode a zaútočili. Peržania nakoniec utrpeli krutú porážku, čo sa ukázalo ako bod obratu v Xerxesových veľkých inváznych plánoch. Keďže veľká časť jeho námornej flotily bola zničená, Xerxes sa rozhodol ustúpiť, väčšinu armády vzal späť do svojej ríše a na pokračovanie v boji s Gréckom ponechal iba malý kontingent – táto skupina bola nakoniec porazená.

Akoby prehra s oveľa menšou silou nebola pre Xerxesa dosť zahnbujúca, po víťazstve Grécka začal zaberať späť grécke územia, ktoré patrili Achajmenovcom. Okolo roku 466 pred n. l. sa Xerxes znova pokúsil dobyť Grécko, ale aj tento pokus sa ukázal ako neúspešný. Xerxes začal svoju vládu ako silný vojenský vládca, ale v posledných rokoch sa jeho prešľapy ukázali ako slabiny Achajmenovskej ríše, čo sa mu nakoniec stalo osudným. V roku 465 pred n. l. bol Xerxes zavraždený v rámci záhadného sprisahania s cieľom zmocniť sa trónu – paradoxne podobného tomu, ktoré zosnoval Dareios Veľký. Achajmenovská ríša už nikdy nebola taká mocná ako v čase Xerxesovho rozkvetu a nakoniec v roku 330 pred n. l. pod náporom vojsk Alexandra Veľkého padla.

GAIUS IULIUS CAESAR A VYNÁLEZ POLITICKEJ LŽI

.

V storočiach nasledujúcich po páde Achajmenovskej perzskej ríše vznikala ďalšia veľká svetová supervelmoc – Rímska republika –

a v roku 58 pred n. l. sa jedna z jej historicky najznámejších postáv chystala využiť veľmi modernú inováciu – politickú lož.

Pred tým, ako sa stal známym ako jeden z najväčších štátnikov ríše, bol Caesar mužom, ktorý sa topil v zdanlivo nekonečnom mori dlhov – len v roku 61 pred n. l. si vzal nevidane veľkú pôžičku od jedného z najbohatších mužov republiky Crassa, hoci už aj tak zadlžený nemal nijaké prostriedky, aby svoj monštruózny dlh splatil. Šplhanie po rebríčku politickej moci v Rímskej republike bola drahá hra. Každá priečka stála hotový majetok, a ak by tieto dlhy u veriteľov neboli splatené, politik by nielen zbankrotoval, ale čelil by formálnemu zákazu politického života. Takýto osud čakal aj Caesara. Písal sa rok 59 pred n. l., práve skončil svoje pôsobenie vo funkcii konzula, čo bol najvyšší možný úradnícky post, a dostal päťročný prokonzulát, ktorý zahŕňal aj pôsobenie v dvoch oblastiach Galie, ktoré spravoval Rím – ak by však nevyriešil svoj problém s dlhmi, a to rýchlo, prišiel by o všetko.

Myslel si však, že v Galii možno práve našiel šancu, ktorá ho oslobodí od trestu. Bola to obrovská oblasť západnej Európy, ktorá zahŕňala dnešné Francúzsko, Luxembursko, Belgicko a časti Nemecka, Švajčiarska, Talianska a Holandska. Väčšina Galie bola nezávislá, spravovaná národmi a kmeňmi. Caesar však dúfal, že to zmení. Ak by sa mu podarilo začať vojnu s časťou Galie, mohlo by mu to pomôcť dostať sa z dlhov. Galia bola plná bohatstva, ktoré čakalo na vydrancovanie, a rímsky čulý obchod s otrokmi vždy hľadal vojnových zajatcov, ktorých by mohol získať. Stačilo, aby našiel dôvod na útok. Zdalo sa, že konfederácia galských kmeňov menom Helvéti mu ho poskytne.

Helvéti obývali veľkú časť galskej Švajčiarskej náhornej plošiny a v roku 58 pred n. l. požiadali Caesara o povolenie prejsť cez jeho územie spravované Rimanmi, aby mohli migrovať na západ. Caesar to odmietol v nádeji, že Helvéti preniknú na jeho územie, čím mu dajú zámienku na boj. Helvéti však zvolili mierový prístup a rozhodli sa nájsť inú cestu. Caesar si však nechcel nechať ujsť príležitosť, zhromaždil svoje légie a vydal sa za nimi, aby prepadol

migrujúcu masu, keď sa pokúšala prekročiť rieku Saône. Rozpútal sa boj, ktorý takmer úplne zmasakroval helvétsky kmeň Tigurinov. Nasledovalo niekoľko krvavých potýčok, až kým boli Helvéti úplne porazení a vrátili sa do svojej krajiny, aby pôsobili ako nárazník medzi Rímom a nepriateľskými časťami Galie, a to najmä nebezpečnými germánskymi kmeňmi. Teraz už podstatne bohatší Caesar objavil víťazný recept – ísť do vojny, zbaviť sa dlhov, získať moc. A tak sa začali galské vojny.

Caesarov plán mal však jeden veľký nedostatok. Aby mohol ďalej stúpať v politickom rebríčku Rímskej republiky, potreboval si udržať svoj imidž a vojna ako opatrenie proti dlhovej kríze nebola práve najlepším riešením. Musel republike ponúknuť iné vykreslenie pravdy, také, aby sa jeho činy zdali prospešné nielen pre neho, ale pre všetkých Rimanov. Preto sa rozhodol uverejniť vlastnú verziu udalostí v sérii priebežných správ *Commentarii de Bello Gallico* (Komentáre ku galskej vojne). Caesar v nich vysvetlil, že musí prenasledovať Helvétov, pretože sa plánujú presťahovať do susednej rímskej provincie a predstavujú tak nebezpečnú hrozbu pre všetkých Rimanov (Helvéti sa v skutočnosti sťahovali 320 km od tejto oblasti). Pokiaľ šlo o vyvraždenie kmeňa Tigurinov, Caesar to vyhlásil za boží zásah, keďže Tigurini zohrali malú úlohu pri smrti predkov jednej z Caesarových manželiek päťdesiat rokov predtým v roku 107 pred n. l. Táto správa je azda najpozoruhodnejším raným príkladom politického ohýbania pravdy, aby sa ospravedlnili použité prostriedky.

Počas galských vojen využíval Caesar svoju novonadobudnutú propagandistickú mašinériu na to, aby vojnové zverstvá premenil na spravodlivé a správne kroky. Predaj 53 000 príslušníkov belgického národa Nerviov do otroctva v roku 57 pred n. l. neobviňuje z chamtivosti, ale z nepriateľského sprisahania a porušenia prísahy.

Vypľienenie dedín eburónskych kmeňov v roku 53 pred n. l. sa uvádza ako nevyhnutné opatrenie, aby Caesar mohol chytiť vodcu povstalcov, a keď nemohol nájsť spomínaného vodcu, nezostávalo mu nič iné, len v roku 51 pred n. l. vypáliť eburónske domy a úrodu, čím na kmene uvalil hladomor. Vyhlásil, že kým budú nažive,

„*nikdy vodcovi nedovolia, aby sa vrátil*“. Azda najobľudnejší výmysel pochádza z Caesarovej masakry civilistov z germánskych národov Usipetov a Tencterov v roku 55 pred n. l., keď tvrdil, že väčšinu z nich nezabili Caesarove vojská, ale spáchali hromadnú samovraždu po tom, čo stratili „*akúkoľvek nádej, že sa im podarí ujsť*“.

DOBYTIE GALIE

.

Galské vojny mali pre Caesarov vzostup na post diktátora Ríma zásadný význam. Keď sa vojna v roku 50 pred n. l. skončila, Caesar dobyl celú Galiu a časť Británie, zbohatol nad všetky dovtedy predpokladané možnosti a odštartoval takmer päťstoročnú rímsku vládu nad Galiou.

Zaujímavé je, že Caesarove výmysly boli považované za fakt nielen v Rímskej republike a neskôr v Rímskej ríši, ale aj v histórii. Komentáre ku galskej vojne boli totiž až do polovice dvadsiateho storočia oslavované ako jedna z najlepších vojnových správ všetkých čias. To, čo napokon historikov upozornilo na Caesarove lži, neboli jeho pochybné zdôvodnenia, ale používanie čísel.

Vo svojich *Komentároch* tvrdí, že porazil obrovské armády. Napríklad vyhlásil, že Usipéti a Tencteri mali 430 000 mužov a že pri ich porážke nepadol ani jeden rímsky vojak. Odhliadnuc od nepravdepodobných rímskych úmrtí, pri porovnaní Caesarových štatistík s tými, ktoré sa nachádzajú v moderných dobových výskumoch, je zrejmé, že Usipéti a Tencteri nemohli mať v tej dobe takú veľkú silu, takže Caesar nafúkol veľkosť svojho nepriateľa v premyslenej snahe zvýšiť svoju reputáciu. Toto skúmanie vojenských údajov otvorilo stavidlá a čoskoro sa každý aspekt Caesarových tvrdení stal predmetom historického skúmania.

Trvalo viac ako dvetisíc rokov, kým sa podarilo rozplieť dômyselnú pavučinu lží Iulia Caesara, a dnes sa *Komentáre ku galskej*

vojne nepovažujú za historický fakt, ale za jeden z prvých príkladov politickej lži a nebezpečenstiev, ktoré z nej vyplývajú.

CICEROVE FILIPKY

.

Caesarovo priekopníctvo v umení používania politickej lži sa ním neskončilo. V skutočnosti jeho zavraždenie otvorilo dvere ďalšiemu rímskemu štátnikovi Marcovi Tulliovi Cicerovi, ktorý posunul Caesarove metódy o krok ďalej, zmazal hranice medzi propagandou a lžou a vytvoril prvé príklady falošných správ (aj v slovenčine často označované angl. výrazom *fake news*).

15. marca 44 pred n. l. bol Iulius Caesar práve vymenovaný za *doživotného diktátora* a užíval si opojné chvíle svojej tyranskej vlády nad Rímskou republikou, keď ho obklúčila skupina konkurenčných senátorov. Každý z nich držal v ruke nôž a v presvedčení, že nikto by nemal mať absolútnu moc, a ak ju má mať jeden človek, rozhodne by to nemal byť Caesar, naňho zaútočili smrtiacimi údermi. Títo muži sa považovali za osloboditeľov, ktorí zachraňujú ľud pred despotom. Samotní ľudia to však necítili rovnako. Caesar bol neuveriteľne obľúbený u nižších a stredných vrstiev a tie vnímali jeho smrť ako uzurpovanie moci jedným percentom vyvolených. Vypukli boje a anarchia a uprostred nich stál Marcus Tullius Cicero. Nebol zapojený do sprisahania s cieľom zabiť Caesara, ale veľmi ho potešilo, keď sa dozvedel o diktátorovej smrti. Cicero dúfal, že to využije ako príležitosť zvrátiť situáciu a vrátiť republiku do politického stavu, v akom bola pred Caesarovou vládou. Aby to však dokázal, musel by sa spojiť s Caesarovým nástupcom.

O tento post sa uchádzali dvaja adepti: Caesarova pravá ruka Marcus Antonius a Caesarov prasynovec a adoptívny syn Octavius. Caesar vo svojej poslednej vôli určil za svojho nástupcu Octavia, ten však mal len osemnásť rokov a bol pomerne neskúsený. Naproti tomu Marcus Antonius získal po Caesarovej smrti masovú podporu a bol považovaný za faktického dediča a vodcu Caesarovej frakcie. Marcus Antonius v žiadnom prípade nesúhlasil